

Toelichting risicoanalyse

Door de risicofactoren op te sporen, kun je ze vervolgens gericht beïnvloeden, dus kleiner maken of zelfs wegnemen door preventieve maatregelen. Het kan handig zijn om de risicoanalyse te laten uitvoeren door een werkgroep.

Een risicoanalyse draait om de vragen:

- Wie is wanneer en waar in de gelegenheid om grensoverschrijdend gedrag te vertonen
- Wie is wanneer en waar kwetsbaar voor seksueel misbruik

Wie, wanneer en waar?

Als het gaat om de **wie**-vraag, is het eenvoudig vast te stellen wie er direct met minderjarigen te maken hebben. Maar er zijn ook medewerkers die geen kinderen begeleiden en toch een risicofactor kunnen vormen. Van personen die kinderen misbruiken, is bekend dat zij kwetsbare kinderen op afstand herkennen. Soms werken plegers jarenlang aan het opbouwen van een relatie met het kind voordat het misbruik daadwerkelijk plaatsvindt. Neem daarom ook mensen die geen directe begeleidingsfunctie hebben in je risicoanalyse mee.

Het is daarnaast van belang om in kaart te brengen of er minderjarigen zijn die extra kwetsbaar zijn voor misbruik door een grotere afhankelijkheidsrelatie, bijvoorbeeld kinderen met een beperking.

Bij de **'wanneer'**-vraag gaat het om gelegenheden waarbij volwassenen alleen zijn met minderjarigen. Die kunnen een risico vormen en plegers de mogelijkheid bieden tot misbruik. Vanzelfsprekend is het niet de bedoeling om fysiek contact of een-op-eenrelaties te verbieden in organisaties en gemeenten waar dit juist gewenst is. Maar het is wel zaak om de kwetsbare plekken in kaart te brengen.

De **'waar'**-vraag richt zich op de fysieke omgeving: in hoeverre geeft die een potentiële pleger de gelegenheid die hij of zij nodig heeft? Zijn er veel afgesloten of afgelegen ruimtes? Hoe is de accommodatie ingericht? Slapen vrijwilligers wel eens samen met minderjarigen in één ruimte?

Manieren om risicofactoren in kaart te brengen

Er zijn meerdere manieren om risicofactoren boven tafel te krijgen. We zetten ze kort op een rij.

Individuele vragenlijsten verspreiden

Het is allereerst mogelijk om medewerkers (ambtsdragers, vrijwilligers, betaalde medewerkers) en minderjarigen individueel te bevragen: wat zien of ervaren zij als risicofactoren? Dit kun je het beste doen door het afnemen van een anonieme schriftelijke enquête. Die biedt een veilige manier om ervaringen en meningen naar voren te halen. Bovendien kunnen in relatief korte tijd veel personen bevroegd worden. In de toolkit zijn twee voorbeeldenquêtes opgenomen: één voor minderjarigen en één voor medewerkers. De voorbeeldenquêtes bevatten een heleboel vragen. Kies die vragen die voor jullie gemeente relevant lijken en herformuleer zo nodig. Voor minderjarigen jonger dan 12 jaar of met een verstandelijke beperking moet de vragenlijst aangepast worden in taalgebruik.

De toolkit bevat ook een Veiligheidsthermometer: een verkorte vragenlijst voor minderjarigen die eventueel ook voorafgaand aan een (groeps)activiteit ingevuld kan worden. Handig als je denkt dat een 'lichtere' aanpak meer respons oplevert of beter past in de verenigingscultuur.

Bevragen van groepen

Je kunt mensen natuurlijk in groepen bevragen of laten praten over de risicofactoren die zij signaleren. Voordeel hiervan is dat onderlinge uitwisseling en discussie kunnen leiden tot nieuwe inzichten. Nadeel is dat mensen het ook als onveiliger kunnen beschouwen en dat het gevaar is dat alleen degenen met de grootste mond aan bod komen.

Als je kiest voor groepsgewijze inventarisatie van risicofactoren, zijn er twee opties.

Allereerst kun je het thema in bestaande overleggen (vrijwilligersoverleg, werkoverleg, kinderen/jongerenoverleg, kerkenraadsvergadering, gemeenteoverleg) bespreken. Een efficiënte methode

omdat er geen extra tijd of kosten mee zijn gemoeid. Voorwaarde is wel dat er draagvlak is voor de bespreking van seksueel misbruik, en dat het agendapunt goed voorbereid wordt. De tweede optie is het organiseren van een of meer speciale themabijeenkomsten. Het voordeel van een themabijeenkomst boven een regulier overleg is dat je meer tijd voor het onderwerp uittrekt. Nadeel is dat je niet automatisch iedereen betreft bij het onderwerp.

Voor het bevragen van groepen zijn er verschillende werkvormen bruikbaar. Zo kan met behulp van de 'Checklist risicofactoren' in kaart worden gebracht hoe het staat met de fysieke omgeving, toezicht en gelegenheden, omgangscultuur en bespreekbaarheid van het thema en het beleid rond de preventie en aanpak van seksueel misbruik. In deze bijlage staat een werkvorm beschreven waarbij een speciaal werkgroepje aan de slag gaat met het 'scoren' van de checklist, maar je kunt de lijst ook gebruiken als overzicht van onderwerpen die in een meer algemene groepsdiscussie aan de orde kunnen komen. Wat ook goed werkt is het voorleggen van stellingen of discussiekaarten (zie bijlage 'Werkvormen om groepsgewijs risicofactoren te inventariseren') of het open bevragen van mensen met behulp van de bijlage 'Werkvorm Klachten- en wensenbus'.

Registratie en analyse van incidenten

Naast het bevragen van individuen en het bespreken in groepen is er nog een derde manier om risicofactoren in de gemeente te inventariseren. Die bestaat uit het analyseren van de meldingen en registraties van grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik. Dit kan alleen als de gemeente al een goed meldings- en registratiebeleid heeft. Nadeel is dat het beeld dat hiermee wordt verkregen wat beperkt is, omdat alleen de gemelde incidenten worden geanalyseerd. Een voordeel kan zijn dat de risicoanalyse met meer harde feiten kan worden onderbouwd. Het beste is om deze manier, indien mogelijk, in te zetten naast individuele of groepsgesprekken.

Uitvoeren risicoanalyse

Het uitvoeren van een risicoanalyse vraagt om een goede inbedding in de gemeente. Het is belangrijk dat er draagvlak is. Er zullen zeker mensen zijn die het nut er niet van inzien en die denken 'dat dat bij ons niet voorkomt'. En er zullen medewerkers zijn die de eigen werkwijze niet ter discussie willen stellen en de inventarisatie als bedreigend ervaren. Ook hen wil je meekrijgen. Een manier om dat te doen is door iedereen mee te laten denken en te betrekken bij oplossingen voor geconstateerde risicofactoren. Je kunt dit bijvoorbeeld vormgeven door:

- geïnterviewden te vragen naar mogelijke verbeteracties;
- de diverse partijen zelf onderzoek te laten doen;
- de diverse partijen inspraak te geven als het conceptplan van aanpak er ligt.

Uitkomsten analyseren en prioriteitenlijstje opstellen

Analyseer de resultaten van de diverse onderzoeken als bestuur of werkgroep eerst zelf, voor je ze bekendmaakt in de gemeente! Bespreek ze vervolgens wel met alle betrokken partijen: medewerkers, minderjarigen én ouders. Voor het draagvlak is het goed om de diverse partijen ook te betrekken bij het bepalen van de prioriteiten voor vervolgacties. Niet alle gevonden risicofactoren kunnen immers in één keer worden aangepakt. Je zult een onderscheid moeten maken tussen verbeterpunten die meteen opgepakt moeten en kunnen worden en zaken die nog even moeten wachten worden. Een bruikbare werkvorm om met een groep prioriteiten vast te stellen, is het werken met keuzekaartjes. Ook is het mogelijk om een lijst met gevonden risicofactoren voor te leggen aan een of meer groepen, die aan mogen geven welke kwesties prioriteit hebben. Beide werkvormen staan beschreven in de bijlage 'Werkvormen op het gebied van prioriteiten stellen'.

In stap 9 gaan we in op het vervolg: het opstellen van een plan van aanpak rond verbeteracties.

Risicovolle personen screenen

Neem wanneer je bezig gaat met de risicoanalyse ook kennis van de Verklaring Omtrent Gedrag (VOG), zie stap 7 over de inzet van medewerkers en de bijlage 'Voor wie een VOG? Doe een doelgroepanalyse!'.

Beide instrumenten helpen bij het in kaart brengen van risicofactoren op persoonlijk niveau.